De Vrijheid Oisterwijk

Kerkeind 67

Kerkstraat 110
Hoogstraat 141

Tussen Kerkstraat en Hoogstraat zijn een aantal paden die rond de eeuwwisseling een naam kregen. Het eerste dwarspad vormde een doorgang tussen de Vloet en de Gasthuisstraat. Aan de Kerkstraat staat een woonhuis dat nu als kantoor ingericht is en waarvan de kelder zich uitstrekt tot onder het trottoir omdat de oude rooilijn hier vroeger dichter bij de straat gelegen was. Deze kelder is dus ouder dan het er nu op staande huis.

Aan de Hoogstraat was jarenlang de herenkapsalon van Neggers en is nu ook een woonhuis.

Kerkeind 67

Kerkstraat 110 5061EL
Hoogstraat 141 5061ET

A

*Ter bespreking staat nu het erf ten westen van het voetpad, sedert 2006 '*Eerste Dwarssteeg'*, tegenover de Vloeiweg waarmee de Kerkstraat en de Hoogstraat verbonden worden.*

Zondags na 's Heren Hemelvaart in 1391 hebben de meesters en provisoren van de Tafel van de Heilige Geest *'inder kercken'* van Oisterwijk *'bij raide ende consent heeren Dircx Boest persoens vander voirscreven kercken'* een huis in de Vrijheid, gelegen tussen het erf van de erfgenamen van Wouter Brocken (dat zich, naar wij vermoeden, bevonden heeft waar de onder nummer 64, 65 en 66 besproken grond ligt) en het erf van Claas Borchman (hetwelk ook aan de noordzijde aangrenzend is) voor een erfcijns van 14 schilling, op Sint-Thomasdag te betalen, uitgegeven aan Henrik *'geheiten die bontwercker'*[1]. Uit dat erf gaat dan al een erfcijns van *'eenen vleemsschen groeten'*, waarop de kerk recht heeft op de dag van *'onser vrouwen van Oisterwijc'*[2]. Van Henrik die Bontwerker is nog sprake in 1421, wanneer hij tesamen met Peter Leeukens (die misschien eigenaar is geweest van het hierna onder 67b te behandelen erf) genoemd als buur van het erf der erfgenamen van Heilwich, de echtgenote van Jan van Budel, hetwelk hiervoor onder nummer 64 is genoemd[3]. Onduidelijk is of Henrik die Bontwerker vereenzelvigd mag worden met Hein Wijtmans. Waarschijnlijk niet omdat Henrik, zoon van wijlen Jan Wijtmans, een huis waarop bovengenoemde lasten drukken benevens twee schilling payments, aan de persoon en de altaristen jaarlijks te gelden, in 1430 kocht van Godevaart geheten Snoeck, de zoon van Henrik van den Hovel, als man van Elisabeth, dochter van Dirk Coppen[4].

1 GA gedeelte 42,4; de genoemde provisoren zijn Jan Wijtmans en Jan die Smyt;
2 Otw,R.147,10v;
3 Otw,R.143,94;
4 Otw,R.147,10v; sH,R.1202,94(1432);

Henrik Jan Wijtmans was getrouwd met Mechteld, dochter van Henrik die Wijse Eliaaszoon[5]. In 1421 hebben Gijsbrecht, zoon van wijlen Jacob Gijsbrechts (hierna genoemd als Gijsbrecht van Ele) en Jan Willems van der Heyden als man van Elisabeth en Henrik Jan Wijtmans als man van Mechteld, dochters van Henrik die Wijse voornoemd, Henriks nalatenschap gescheiden en gedeeld[6]. In de Schijf lag een goed *'dat quondam Henrics Wijsen te wesen plach'*[7]. In 1430 verkoopt Henrik Wijtmans, zoon van Jan Wijtmans, als man van Mechteld, aan Peter die Beer, zoon van Wouter, *'eenen beempt geheiten die Beredonck'*, gelegen *'tusschen die Hoochborch enden Amerlaer'*, namelijk tussen Gerit Bocs' grond enerzijds en *'die gemeyn Aa'* anderzijds, met het westeinde aan de grond van meester Jan van Tyghelt en met het oosteinde aan de grond van de kinderen van Hille van Amervoert, uit welke beemd een half mud rogge moet worden opgebracht aan Henrik Hacken in Den Bosch[8]. In 1430 koopt Henrik op het lijf van hemzelf en van zijn vrouw Mechteld een pacht, waarvoor het erf naast zijn huis is verbonden[9]. Met deze belegging heeft Henrik geen gelukkige hand gehad. Na enkele jaren moest het onderpand voor de rente al worden uitgewonnen.
In 1443 schijnt het erf van Henrik in het westen begrensd te worden door het erf van Marie, dochter van Henrik van den Woude. Op 22 juni van dat jaar belooft Henrik een erfpacht van een half mud rogge uit zijn huis in de Kerkstraat en een stuk land geheten Sprengelaer in *'Heynsel'* onder Gestel, aan Hubrecht Goyart Janszoon van Oesterhout, de secretaris[10]. Diens weduwe Marie, Margriet zijn wettige dochter en Godevaart zijn zoon, hebben die erfpacht de voorlaatste dag van maart in 1457 verkocht aan heer Willem Wijtmans, priester[11]. Heer Willem was toen bezitter van het huis geworden door overgifte vanwege heer Gijsbrecht van Ele, zoon van Jacob Gijsbrecht Jacobszoon, aan wie het bij uiterste wilsbeschikking door Hein Wijtmans was vermaakt[12]. Reeds in september 1458 heeft heer Willem het huis overgedragen aan Margriet, de natuurlijke dochter van Henrik Heymerix, opdat zij daarvan de tocht geniet en het erfrecht toekomt aan haar natuurlijke kinderen, door heer Willem Moeliaert, de persoon, bij haar gewonnen[13].
Heer Willem Moeliaert , die een verwant zal zijn geweest van de proost van Sint-Geertrui, heer Wouter Moliaert[14], had een dochter Lijsbeth, bij welke Lambrecht Millinck Lambrechtszoon een natuurlijke zoon Lambrecht Millinck heeft verwekt[15]. Deze Lijsbeth behoorde echter waarschijnlijk niet tot de kinderen van

5 Otw,R.147,25;
6 Otw,R.143,86;
7 Otw,R.148,4;
8 Otw,R.147,25v;
9 Otw,R.147,19v;
10 sH,R.1213,226v;
11 Otw,R.165,14;
12 Otw,R.165,5a;
13 Otw,R.166,24v;
14 Otw,R.147,34(1430);
15 sH,R.1246,221;

Margriet Henrik Heymansdochter. Van haar kennen we een zoon, Bartholomeeus, die jong is gestorven en uit zijn huwelijk met Geertruid, dochter van Merten van den Dijck bij een zekere Elisabeth[16], een dochter Juut had, en ook drie dochters Jenneken, natuurlijke dochter van heer Willem Moliaert, getrouwd met de vorster Jan van der Stegen (die hiervoor onder nummer 66 alreeds ter sprake is gebracht), Elisabeth en Geertruud[17].
'Margriet Persoens kijnder'[18] hebben het huis dat hun vader van heer Willem Wijtmans kocht op 7 februari 1487 verkocht aan Embrecht, de zoon van wijlen Henrik Emmen van Riel[19]. Embrecht heeft dit erf schijnbaar al snel bestemd voor zijn zoon, heer Andries Emmen. Aan laatstgenoemde heeft Mechteld van der Heyen immers op 1 augustus 1492, wanneer ze zowel van Jan van Ethen alsook van de stichter van het Manhuis, meester Jan Corstiaen Ghijssensoon, weduwe is geworden, het recht van erfweg *'tot hoer huyse toe',* gegeven in het verlengde van de weg naast de Moriaan. Jan van der Stegen heeft hier bijgestaan en zelf aan heer Andries het recht gegeven *'over zijn erve totter Hoechstraten des selven wech te gebruycken'*[20]. Heer Andries kon bij Mechteld een potje breken. Hij was de eerste rector van het door haar gestichte altaar van Sint Jozef, dat ze op 11 februari 1492 begiftigde met een erfpacht van een half mud rogge uit het oude familiegoed van haar eerste man, *'dat Elsbroeck'*[21], en in 1494 koopt zijn vader haar huis[22]. Tussen de beide erven welke zijn vader dan toebehoren lijkt heer Andries vervolgens gebouwd te hebben: op 20 februari 1499 belooft hij, vermoedelijk om altarist te kunnen worden, aan heer Laureins van den Ven een cijns van twee pond payment uit een huis bij de kerk, waarvan de hof aan beide zijden begrensd is door grond van *'Embrecht Gosens'* en zich uitstrekt van het erf van Jan Verstegen tot het erf van de Tafel van den Heiligen Geest[23]. Heer Andries heeft de hier gelegen erven van zijn vader *'Embrecht Gosens'* geërfd en daaruit op 12 april 1508 een cijns van twee rijnsgulden beloofd aan de rector van het altaar van Sint Crispijn en Sint Crispiniaan[24]. Het jaar daarop, op 28 september, heeft heer Andries het huis in de Kerkstraat *'bijder kercken'* met een afgepaalde hof voor een erfpacht van 20 lopen rogge en een som van 50 rijnsgulden overgegeven aan de kremer Roelof Andries Hoevelmans[25] uit Langel[26]. Heer Andries behoudt zich over het verkochte een weg voor vanuit zijn huis op de Hoogstraat, terwijl hij regelt dat hij van Roelof geen overlast ondervindt. Behalve genoemde erfpacht moet Roelof als oude lasten een erfpacht van een half mud rogge opbrengen aan Jan die Clerck, alsook een erfcijns van een pond payment.
Roelof heeft het huis nagelaten aan zijn kinderen Heiman en Anna, verwekt bij Adriana, dochter van Heiman Plattijnmaker en die hebben het op 6 juli 1541 overgedragen aan Dominicus die Greve[27]. Dominicus was een zoon van Henrik die Greve en Severijn, dochter van Ariaan Heyen[28]. Als weduwnaar[29] heeft Dominicus het huis weer van de hand gedaan. Daartoe bevoegd krachtens een uiterste wilsbeschikking heeft hij het op 10 december 1557 opgedragen aan Geraard, zoon van wijlen Adriaan Dueren[30]. Inmiddels zijn er veel lasten op het goed gekomen, vermoedelijk omdat Gerit nog een huis is gaan bouwen naast het huis van Dominicus die

16 Otw,R.183,19v; Bertholomeeus is gestorven tussen 1477 en 1487;
17 Otw,R.193,4;
18 GA gedeelte 54,6;
19 Otw,R.193,4;
20 Otw,R.197,35v;
21 Otw,R.197,23; het Elsbroek ligt te Huikelom, tussen het erf van Wouter Maas, dit is Wouter Maas Hessels, en een erf *'den gasthuys'* toebehorende, en strekt zich uit van de waterlaat tot de Molenstroom. Zie ook hierna onder nummer 67 B,
22 Zie hierna onder nummer 67 B;
23 Otw,R.204,9;
24 Otw,R.212,24v;
25 Otw,R.213,33;
26 Otw,R.245,66;
27 GA gedeelte 42,4 en 54,6;
28 sH,R.1844,169;
29 Zijn vrouw was Geertruiken, dochter van Henrik (Stempels?);
30 sH,R.1375,366;

Greve[31]. Er drukken dan op: een erfcijns van anderhalve stuiver, verschuldigd aan de altaristen, en een van vier stuiver en drie oord aan de Tafel van den Heiligen Geest; een met twee-en-twintig gulden losbare cijns van vier lopen rogge aan het Gasthuis der Arme Mannen; een zester rogge aan Jan Lamberts en een rente van drie gulden en vijftien stuiver aan Joost van Eersel verschuldigd. Gerit[32] heeft zijn huis ten tijde van de Opstand door brand verloren. Zowel de afgebrande hofstad alsook de grond ten oosten van de boriweg van zijn noorderburen, waarop nog een *'schuerken'* staat, verkoopt hij op 6 april 1589 aan Jan van den Wiel de jonge, zoon van Jan Jans van den Wiel[33]. Ook de grond aan de andere zijde van de boriweg is hem verkocht, doch die is door Jan na de dood van zijn vader, op 6 september 1592, doorgeschoven naar zijn broeder Anthonis[34]. Beide delen van het erf hebben in het vervolg hun eigen lotgevallen gekend. Over het oostwaartse deel wordt onder II verder gehandeld. Daarop staat in 1741 een huis met het nummer 67A, terwijl dat met het nummer 67 ten westen van het steegje lag.

I

Aleid dochter van Jan de Leeuw[35] heeft als weduwe van Jan Jans van den Wiel ten behoeve van Antonis Jans van den Wiel afstand gedaan van haar recht van tocht in het huis dat haar man bij de kerk weer heeft gezet. Antonis heeft dit dadelijk daarop, op 6 oktober 1606, verkocht aan Goossen, zoon van wijlen Embert Goossens van der Borcht, de westerbuur[36], wiens broeder reeds het noordwaarts aangelegen erf in handen had[37]. Nadat Goossen ook nog de hand had gelegd op het noordwaarts aangelegen erf heeft hij het hier besproken huis in de Kerkstraat met het gebruik van een weg van vier voet breed naar de Hoogstraat op 30 januari 1608 verkocht aan Peter, zoon van Cornelis Appels[38].

In 1636 staat Peter te boek voor *'een huys ende II roeyen hooffs, noch XIIII roeyen hooffs inde hoffstadt vanden Heyligeest´* en *'noch eenen hoff tegenover Anthonis de Loos, XXVII roeyen'*. Voor zijn welvaren wordt hij dan aangeslagen voor een stuiver[39].
Hij laat het huis na aan zijn kinderen en het wordt bewoond door Lijsken[40], welke op 2 maart 1667 is overleden zonder nakomelingen[41]. Voor de collaterale successie wordt de haar toebedeelde middelkamer met een-derde deel in een klein hofke met omtrent vier roeden hoofs op 2 april 1667 aangegeven voor een waarde van 36 gulden[42]. Het derde deel op het oosteinde is door de erfgenamen van Lijskens broederskind Cathelijn, dochter van Cornelis Peter Appels[43] op 31 januari 1668 overgedragen aan Aart Willem Rademaeckers ten behoeve van Dirk Hermans van den Wiel. Deze vervreemding wordt evenwel ongedaan gemaakt door vernadering vanwege Willem Peters Appels. Die werd tesamen met Adriaan Verhoeven en de

31 Otw,R.284,81v;
32 Otw,R.275,19v;
33 Otw,R.284,81v en 82;
34 Otw,R.287,31;
35 Otw,R.300,65;
36 Otw,R.300,64v;
37 Deze broeder Henrik Emberts van der Borcht is in de kerk van Oisterwijk op 23 november 1605 getrouwd met Geritken, dochten van Henrik Lenaart Groys, doch zonder kinderen na te laten jong gestorven. De weduwe is 28 februari 1609 aldaar hertrouwd met Joseph, zoon van Jacob Franssen Beyharts;
38 Otw,R.302,5;
39 GA241,42v;
40 GA242,39;
41 Otw,R.361,I,18v;
42 Otw,R.361,I,8v;
43 sH,R.1562,105;

kinderen van zijn broeder Jan[44] door het testament van Cathelijn benoemd tot haar erfgenaam, doch kennelijk heeft hij er de voorkeur aan gegeven niet met zijn mede-erfgenamen in onderhandeling te treden over het voorvaderlijk huis. Zonder nakomelingen is Willem Peter Appels in mei 1678 gestorven[45]. Het huis is aldus toch weer in handen gekomen van de kinderen van Jan Peter Appels, verwekt bij Maria dochter van Adriaan Witlocx, met name Adriaan en Cathelijn, welke getrouwd was met Jan Jacobs van Venroy. Deze echtelieden hebben alle rechten op het hier besproken huis verworven op 19 maart 1680[46]. Zij schijnen evenwel een insolvente boedel te hebben nagelaten, want curateuren van hun nalatenschap hebben het huis in een openbare verkoop op 15 juni 1691 verkocht aan Jan Hessels. Dit huis werd gevest op 26 juli terwijl een ander van de van Venroys afkomstig huis op de Hoogstraat, toen ten name van Leendert Stockvis, een der curators kwam[47].
Jan Hessels wordt in 1736 Heessels genoemd[48]. Zijn huis wordt dan bewoond door *'een quesel'* en door Wouter Lesius, die is opgevolgd door Adriaan van Baest. In 1746 is het huis verhuurd aan Antonie Maas en de weduwe van Jan Bergmans[49]. Op 19 april 1751 heeft Jan Hendrik Heessels de tocht in het huis afgestaan aan zijn zoon Jacobus, zodat die het heeft kunnen vervreemden aan Willem van Heusden, wiens erf zowel noord- als oostwaarts reeds aangrenzend was. Als lasten welke er op drukken worden genoemd: vier vaten rogge die voldaan kunnen worden met geld (te weten een gulden en acht stuiver) en twee gulden voor het Geestelijk Comptoir[50]. Zoals hiervoor is vermeld verliest Willem van Heusden zijn goederen door een opwinning, aangespannen omdat de beden over 1753-1754 onvoldaan bleven. Zowel zijn grote huis, hiervoor onder nummer 66 behandeld, als het onderhavige klein huisje met de schuur en de hof van de Kerkstraat tot de Hoogstraat worden dan door Cornelis van Heusden uit handen van de vorster Jacobus Kamphof op 27 februari 1756 gekocht[51].
Beide huizen heeft Cornelis van Heusden op 28 juli 1760 weer van de hand gedaan en overgedragen aan Antonie Glaviman, de notaris en procureur. Het hier besproken huisje wordt dan nog door Elisabeth van Ravestein, de weduwe van Willem van Heusden, bewoond[52]. Antonie Glaviman betrekt het grote huis, totdat hij dat in 1764 van de hand doet. Op 2 september 1765 heeft Antonie Glaviman vervolgens ook het kleine huis met een hoek schob in de schuur van de eigenaar van het grote huis vervreemd en verkocht aan Gerrit Cornelisse. Van de oude lasten moet die twee gulden gaan opbrengen[53].
Gerrit Cornelisse heeft Elisabeth Reüs als weduwe achtergelaten. Zij woonde te Breda en heeft haar huis te Oisterwijk voortdurend verhuurd, met name aan de families Brenders en Van Nuys. Zo zaten er Hendrik, Peter en Lena Brenders en Adriaan en Peter van Nuys[54]. Als gemachtigde van Elisabeth Reüs heeft Adrianus van der Mark het huis met de nog steeds de hoek schob in de schuur en de hof, die zich uitstrekt van de kasseiweg tot de Hoogstraat voor 350 gulden op 1 augustus 1797 overgedragen aan Christoffel Vinken[55]. Met 50 gulden winst wist Johannes Christoffel Vincke het huis reeds op 2 mei 1804 te verkopen[56]. Met die winst was hij nochtans niet tevreden, want de koop vindt plaats met beding van wederinkoop. Door dit beding kon de nieuwe eigenaar, Arnoldus Adriaans van Roessel uit Tilburg, niet meer dan 400 gulden maken toen hij het goed op 22 september 1806 verkocht aan Maria Moors[57]. Maria Moors was een potige juffrouw die in het

44 Otw,R.374,I,19;
45 Otw,R.372,II,15;
46 Otw,R.374,I,19;
47 Otw,R.401,154v;
48 GA 260;
49 Otw,R.262;
50 Otw,R.421,69;
51 Otw,R.422,162v;
52 Otw,R.423,189v;
53 Otw,R.424,249v;
54 GA 266-271;
55 Otw,R.436,19;
56 Otw,R.438,205;
57 Otw,R.440,5;

huis herberg hield en waarschijnlijk ook het Gilde van Sint Sebastiaan thuis had. In het testament dat ze kort daarvoor op 7 oktober 1815 gemaakt heeft, vermaakt ze het gilde immers de voor de gildebroeders gebruikelijke ton bier benevens 50 gulden mits de broeders haar *'lighaam zullen helpen ter aarde bestellen'*[58]. Haar huis is door de uitvoerder van het testament, Francis Arnoldus van Roessel, verver en glazenmaker, op 20 december 1815 voor 380 gulden verkocht aan Hendrik Hoosemans[59]. Het huis draagt dan het nummer 63. Er is een binnenplaats bij welke met een planken heining is afgeschut van het erf van de westerbuur.
Wanneer de registers van het kadaster worden aangelegd, staat Adriaan Hoosemans voor het huis te boek[60].

II

Dit afgesplitste erf zal hierna onder Kerkeind 67-A besproken worden, daar het vanaf 1741 een eigen nummer kreeg.

B

De aandacht wordt nu gevestigd op een erf op de Hoogstraat, dat deel uitgemaakt schijnt te hebben van het erf van Claas Borchmans[61] hetwelk na 1391 in handen is gevallen van Henrik van Ethen[62], van wie sprake is in 1430.

Waarschijnlijk was hij een zoon van Gielis van Ethen en een zekere Aleid[63]. In 1444 heeft Henrik van Ethen navolgende erfgoederen *'in huweliker vorwaerde'* overgegeven en opgedragen aan Jan, zijn natuurlijke zoon (met het beding dat ze *'na doot Henricks van Ethen voirscreven ende joffrouw Elisabeth sijn wijf ierstwerf aen te vaeren'* zijn): *'tGagelbroeck tot Hukelem after die watermolen, d'Elsbroeck'* aldaar, een hoefke, geheten *'die Vlashof'* aldaar, een stuk land geheten *'die Berckstreep'*, nog een geheten *'den Langhen Streep'*, een stuk

58 Otw,N.5342,95;
59 Otw,N.5432,127;
60 F.47: huis schuur erf (12); F.48 moestuin (2);
61 GA gedeelte 42,4;
62 Otw,R.147,10v;
63 GA 144,66v; Otw,R.153,34v; ook Robbrecht van Drongelen is een zoon van Gielis en Aleid. Ten overstaan van Nicolaas Bock als notaris en Jan van den Dijck, Laureins van der Heijden, Jan Wolfaert, Dirk Nellen en Coenraad van den Daal als getuigen maakt Henrik van Ethen op 22 juni 1450 een testament waarbij de erfpacht van zes lopen rogge die Peter Bets uit Gestel moet opbrengen, vermaakt aan het klooster: sH,RA,klooster Catharinenberg;

land te Huikelom gelegen tussen het erf van Everaart van den Water noordwaarts, Michiel die Haerde oostwaarts en Wouter Maes westwaarts, 14 of 15 lopense land in Huikelom, geheten *'die Werfacker'*, een erfpacht van 20 lopense rogge, een bunder hei in *'Dircks Luwen kijnder heydehoeve tot Gestel'*, een weide geheten *'die Hupperinge'* en een stuk land in *'de Scijve neffen die gemeyn straete',* en tenslotte het huis in de Vrijheid tussen het erf van Jan van der Elst oostwaarts en dat van *'Juet Beernts'* westwaarts[64]. Het laatstgenoemde erf is hiervoor onder nummer 66 besproken.
In 1457 blijkt Jan van Ethen het huis werkelijk in handen gekregen te hebben[65]. Het jaar tevoren, op 12 april, in de week na zondag Jubilate in de vasten[66] deed Jan van den Dijck als man van Heilwich, dochter van Dirk Henrik Nellen, welke als weduwe door Henrik van Ethen Gieliszoon was achtergelaten welke bij testament de tocht van de beemd *'dElsbroeck'* was vermaakt[67], afstand van genoemde beemd om die vervolgens van Jan van Ethen, de natuurlijke zoon van Henrik van Ethen, te kopen[68]. Jan was getrouwd met Mechteld, dochter van Laureins van der Heyen[69], welke als zijn weduwe is achtergebleven. Op 1 december 1489 heeft de weduwe met *'macht'* van meester Henrik, haar zoon bij Jan van Ethen, aan Jan van der Elst 18 lopen uit een beemd ter plaatse *'die Hoechborch'* overgedragen ten behoeve van de rector van het *'sint Joseps autaer'*, bij *'Mechtelden ende meester Henrick hoeren soen gefundeert'*. Mechteld draagt ten behoeve van haar fundatie ook nog vier lopen rogge over uit haar huis op de Hoogstraat[70].
Dit huis heeft Mechteld op 20 februari 1494 ten behoeve van haar achterbuur Embrecht Henrik Emmen van Riel overgedragen aan de secretaris. Over diens erf mocht Mechteld wegen*'totter stewech'*[71]. Embrecht van Riel, die met het oog op zijn grootvader van moederszijde ook wel Embrecht Goossens heet[72], heeft *'opten Goden Vrijdach'* in 1497 aan zijn zoon heer Andries Emmen procuratie gegeven zowel het huis van wijlen *'Mechtelt van Ethen'* alsook een stuk land te Berkel te verhuren[73]. Heer Andries Embrecht Gosens was in 1494 *'rector van het sint Jacob autaer'* dat voordien door meester Henrik van Ethen was bediend en hij is ook de eerste rector van het door meester Henrik gestichte altaar geweest[74]. Door versterf kwam heer Andries zowel het hier besproken huis als dat wat er achter aangelegen in de Kerkstraat stond toe. Op 4 september 1504 verbindt hij ze mede voor de betaling van een rente uit een huis te Berkel aan Claas Jans Bey[75]. Wanneer hij in 1508 aan heer Jan Sapeels als rector van het altaar van Sint Crispijn en Crispiniaan een cijns van twee rijnsgulden belooft, worden beide huizen andermaal verbonden voor de betaling[76].
In die tijd had heer Andries veel geld nodig omdat hij tesamen met zijn broeder Embrecht een huis en een klein huiske op de Hoogstraat had gekocht[77]. Het huis in de Kerkstraat doet hij het volgende jaar dan ook van de hand. Over het erf daarvan behoudt hij zich een boriweg voor naar de Kerkstraat *'met eenen poertken voer uutgaende'*. Bedongen wordt door hem dat de koper *'Roeloff die doer staende teynden in die camer oestwaert neven desen boriwech sal toemaecken'* en naast die weg *'egeen heymelycheyt oft private en sal moegen setten, noch oick enige onreynicheyt van moeswater'* [78]. Deze voorzorgen maakte heer Andries

64 Otw,R.154,29v;
65 Otw,R.165,14;
66 Otw,R.164,16;
67 dElsbroek te Huikelom is dan gelegen tussen het erf van Wouter Maas Hesselszoon oostwaarts en dat van Juut van den Woude en haar kinderen (over wie hiervoor onder nummer 65) westwaarts en strekt zich uit *'vander Harense gemeynten totten stroem toe geheten dAa'*;
68 Otw,R.197,23;
69 Otw,R.154,29v;
70 Otw,R.195,26; Jan van Ethen had ook nog een natuurlijke zoon, Gielis, aan wie hij bij testament 12 lopen rogge vermaakte;
71 Otw,R.199,10v;
72 Otw,R.199,10v;
73 Otw,R.200,40;
74 Otw,R.199,11;
75 Otw,R.208,29;
76 Otw,R.212,24v;
77 Otw,R.212,21;
78 Otw,R.213,33;

omdat hij het huis op de Hoogstraat zelf bewoonde. Zijn zuster Aleid woonde bij hem in. In de rekening van het Eerwerdig Sacrament over 1530-1531 wordt dan ook 25 stuiver verantwoord als opbrengst van een *'beddecleet'* van *'Aleyt heer Andries Emmen zuster'*. In het jaar dat heer Andries 14 stuiver bij de Broederschap op tafel legde voor *'intreegeld'* gaf Aleid *'eenen coppenhol gulden'*, welke 26 stuiver waard was, *'tot hulp van den nyeuwen buydel daermen dat heylich sacrament in draecht'* en wel *'totten syecken'*. Nagenoeg tezelfdertijd, op 12 augustus 1521, heeft heer Andries het *'voerhuys'* op de Hoogstraat *'metten hoegen camerken daer in staende metten cleynen hoecxken oick daer in staende, daer een bedde in staet, aen die westenzijde vanden scoersteen, met oick den sulder'* erboven en met de weg achter, een deel in het torfhuis en het privaat, bestemd voor Ermgaard dochter van Adriaan van der Hoeven na de dood van hemzelf en van Aleid zijn zuster. Ermgaard heet *'zijnre dienstmaegt'* en zij krijgt dit woonrecht met een lijftocht van een mud rogge *'voer zekeren truwen dienst'*[79]. Waarschijnlijk was heer Andries aan haar verplicht omdat hij twee buitenechtelijke kinderen had: Jan, die is getrouwd met Elisabeth, dochter van Ariaan Coelen en Elisabeth, welke is ingetreden in het klooster Mariënborch in Den Bosch[80]. Als erfgenamen kwamen deze naturlijke kinderen voor het erfgoed der Van Riels niet in aanmerking.
Toen heer Andries, Aleid zijn zuster en Ermgaard zijn dienstmaagd uit de tijd waren, heeft het huis op de Hoogstraat gediend voor een andere priester uit het geslacht van Riel: heer Claas Emmen, een oomzegger van heer Andries[81]. In de rekening van de Broederschap van het Eerwerdig Sacrament over het jaar 1543-1544 wordt twee gulden verantwoord, *'ontfangen van heer Claes Embert Goessens voer besetsel'*. Op 20 december 1543 weet de neef van heer Claas, Jacob Henrik Emmen de rechten te verwerven welke Aleid, dochter van Willem Peynenborch bij Elisabeth Embrecht Goessensdochter ingevolge een testamentaire beschikking van heer Andries Emmen op het huis heeft[82]. Op 6 oktober 1544 heeft de broeder van heer Claas ten behoeve van Jacob afstand gedaan van de rechten die in zijn tak op het huis van heer Andries bestonden[83]. In Jacobs eigen gezin waren ze daarin gerechtigd voor het overige (een-derde) deel.

Jacop Henrik Emmen, die in dit werk al ter sprake is gebracht als schepen, bestuurder en vertrouwensman (zoals uitvoerder van het testament van de stichter van het Oude Vrouwenhuis), werkzaam in de belangrijkste bedrijfstak van Oisterwijk in het laatste deel van de vijftiende en de eerste helft van de zestiende eeuw, de vervaardiging en handel in wollen laken, moet ook nog genoemd worden in verband met een gewichtige erfeniskwestie die hij had met de Van Bercks die zaten op de Weienberg.
Het was door familiale bezitsverhoudingen, het tochtrecht van de langstlevende van echtgenoten en het voorvallen van sterfte op jonge leeftijd, gewoonte, en daarmede recht, dat van een overledene het naaste bloed erft het goed. In de zijdlinie maakte dit het al dan niet krijgen van een erfenis een macaber kansspel.

79 Otw,R.225,45v;
80 M. Schoengen, *Monasticon Batavum*,I.111 e.v.;
81 Otw,R.244,46;
82 Otw,R.247,38v; R.249,35;
83 Otw,R.248,46;

In de rechte lijn groeide in de eerste helft van de zestiende eeuw het besef dat bij de erfopvolging de plaats van een voortijdig gestorven bloedverwant moest worden ingenomen door diens afstammelingen.
Cop Emmen nu betoogde dat een halfzuster van zijn vrouw nader familie was dan leden van een oudere generatie van die halfzuster, met name die van vaders kant die dezelfde geslachtsnaam droegen.
Jacop Emmen had maar één kind, Lijsken.[84] Vermoedelijk komt dat omdat hij, al wat ouder, is getrouwd met een weduwe.
Op 18 januari 1507 (n.s.) heeft Jacop zoon van wijlen Henrik Emmen als man en momboor van "*Belie, zijnre huysvrouwe, dochter wilner Gerit Everaerts*" een erfpacht in de maat van Son overgegeven en opgedragen aan Michiel Geritssoen.[85] In het Bosch Protocol wordt Gerit een zoon van Jan Everits van Broegel genoemd.[86] Uit zijn huwelijk met een zekere Antoniske heeft Gerit twee zonen, Jan en Gerit geheten, en vier dochters van welke Aleid in 1468 al weduwe is van Henrik Henrik Michiels. Twee andere zijn getrouwd:[87] Belie met Peter de Snijder en Kathelijn met Peter Jans van Tephelen (die in 1493 al dood is). De laatste dochter van Gerit Everits, Mechteld, is dood in 1486. Als weduwe is Kathelijn hertrouwd met Anthonis Jacobszoon van den Heuvel die op 16 september 1501 al niet meer in leven is.[88] Op 7 maart 1514 (n.s.) is zij niet meer in leven. Er zijn drie kinderen, Jan, Gerit en Aleid "*vanden voerbedde*", en een meisje, Barbara van den Heuvel "*van den naebedde'*. Vanaf 1506 tot "*desen dage toe van huyden*", 7 maart 1514, heeft Jacop Emmen het koren, de wol, het opgaand hout, de beemden en de beesten van zijn schoonzuster beheerd. Hij krijgt van zijn neefjes en nichtjes voor zijn bewind ontlasting "*weder hijt hen gerekent heeft oft nyet*", met alleen een voorbehoud ingeval van "*fraude ende argelist*".[89] Misschien heeft het gezin van Kathelijn te Oisterwijk op de Hoogstraat gewoond.
Hoe kon nu de erfeniskwestie rijzen? De schoonmoeder van Jacop Henrik Emmen is hertrouwd met Henrik van Berck Geritszoon, en kreeg nakomelingschap in tweede huwelijk.[90]
Op 22 december 1549 heeft Jacob Henrik Emmen het huis met een klein huiske op de Hoogstraat overgedragen aan Ariken, dochter van Jacob die Brouwer en weduwe van Frans Jans *'van Steensel'*, de stamvader van de Oisterwijkse Beyhartsen[91]. Van de *'afterganck ter Kerckstratenwaert'* wordt dan geen melding gemaakt, maar die is er gebleven. Hertrouwd met Henrik Henriks van Boextel heeft Ariken het goed, waaruit als lasten slechts twee zester rogge, verschuldigd aan het Altaar van de heilige Jozef, gaan, in 1557 bezwaard met twee mud rogge, welke beloofd worden aan heer Goossen Laureins Groys[92]. Uit haar eerste huwelijk had Ariken twee zoons. Deze hebben het goed op de Hoogstraat geërfd. Op 28 maart 1576 scheiden Jacob Beyharts en Peter Hovelmans als gemachtigde van heer Jan Beyharts, en valt aan laatstgenoemde het hier besproken huis toe *'tsaemen oock metten wech streckende van deser erffenisse tot aen die Kerckstraet, tusschen den huyse Dominice due Greve aen d'een sijde, ende een hofken toebehoerende Dominice die Greve voorscreven'*[93].
In 1606 was dat nog slechts een afgebrande hofstad. Op 23 februari van dat jaar heeft Jacob Franssen Beyharts, die mede in naam van zijn broeder, heer Jan, tesamen met het recht van gebruik van een voetweg naar de Kerkstraat, verkocht aan Henrik Embrecht Goossens van der Borcht[94], de buurjongen. Fransken, de zuster van Jacob, heeft de afgebrande hofstad echter reeds op 25 februari 1606 vernaderd[95]. Spoedig moet

84 mr G. Berkelmans, Omwille van Lysken, *DKM* jg 16 (1963) no 4, 56-61
85 Otw,R.211,los blad
86 sH,R.1262,182
87 Otw,R.224,10v
88 Otw,R.205,34r
89 Otw,R.218,12v
90 sH,R.1238,293
91 Otw,R.253,105;
92 sH,R.1371,325v;
93 sH,R.1848,442;
94 Otw,R.300,23;
95 sH,R.1471,117;

zij er evenwel toe bewogen zijn van haar rechten afstand te doen, want in 1608 wordt de hofstad als goed van de van der Borchts genoemd.
Bij uiterste wilsbeschikking had Henrik Embrecht Goossens van der Borcht bepaald dat zijn vrouw Geritken, dochter van Henrik Lenaart Groys, de keuze zou hebben tussen 50 carolusgulden en de hof en hofstad op de Hoogstraat. Kennelijk heeft ze gekozen voor het geld; ten gunste van Henriks broeder Goossen wordt op 30 januari 1608 op de hofstad vertegen[96]. Deze hofstad werd verbonden aan het westwaarts aangelegen erf.
Geritken raakte in de familie Beyharts door haar huwelijk met Joseph Beyharts, de halfbroeder van Jacob en heer Jan voornoemd.

Kerkeind 67	**Oisterwijk,GA.87-98**	**oud 260-271**
	eigenaars	*bewoners*
1736	Jan Heessels	Wouter Lesius en een quesel
1741		Adriaan van Baest en een quesel
1746		Antony Maas en de weduwe Jan Bergmans
1751	Willem van Heusden	Geert van de Wiel, de weduwe Jan Bergmans
1756	Cornelis van Heusden	Geert Corthout, Hendrik van Aalst
1761	Antony Glaviman	de weduwe Willem van Heusden
1766	Elisabeth weduwe Geert Cornelissen	Hendrik Brenders, Geert van de Sterre
1771		deselve en Adraen van Nuys, Peter Brenders
1776		Adriaen van Nuys en de weduwe Hendrik Brenders
1781		
1786		Adriaen van Nuys, Peter van Nuys
1791		Adriaen van Nuys (2.0), Lena Brenders (1.1)

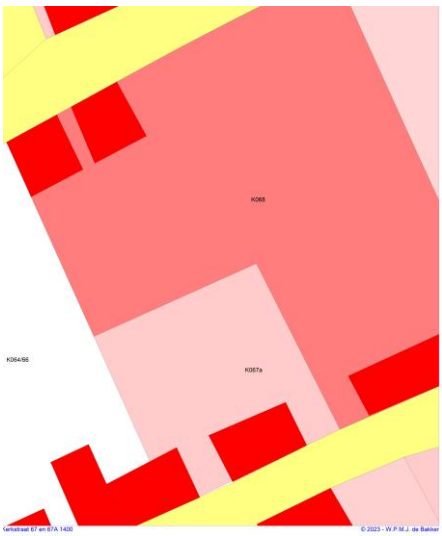
1400 reconstructie K67a

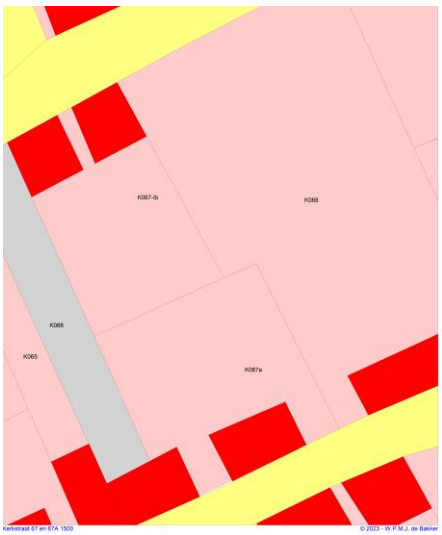
1500 reconstructie K67a en K67-Ib

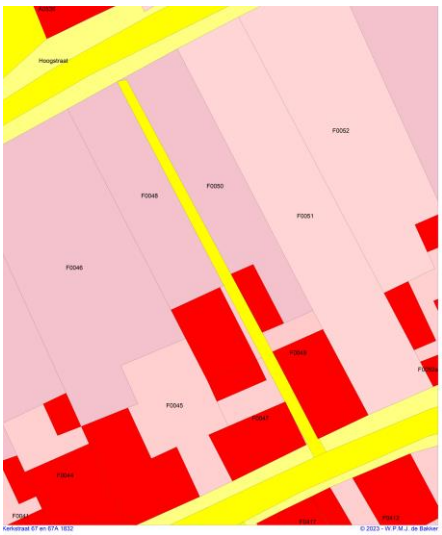
1832 kadaster F.47 en 48

96 Otw,R.302,4v.

1950 kadaster F.1032, 1694 en 1695

2023. kadaster E.3799 en 3800

overzicht

			KERKEIND 67
			I-a in de Kerkstraat
			H.Geest van Otw
7-5-1391	THG1,4r-1	*huis*	Henrik die Bontwercker
			Godevaart Snoeck z. Henrik van den Hovel x Elisabeth Dirk Coppen
17-2-1430	O,R.147,10v	*huis*	Henrik Jan Wijtmans x Mechteld Henrik die Wijse Eliaaszoon
			heer Gijsbrecht van Ele z. Jacob Gijsbrecht Jacobszoon
26-2-1457	O,R.165,5alos	*huis*	heer Willem Jan Wijtmans
5-9-1458	O,R.166,24v-2	*huis*	Margriet n.d. Henrik Heymerix (Heymans?) en haar nat. krn bij hr Willem Moeliaert, persoon
7-2-1487	O,R.193,4r-3	*huis*	Embrecht Henrik Emmen van Riel
			heer Andries Emmen z. Embrecht Henrik Emmen van Riel
			heer Andries Emmen z. Embrecht Henrik Emmen van Riel
28-9-1509	O,R.213,33	*huis*	Roelof Andries Hoevelmans (van Langel), cremer x Adriana d. Heiman Plattijnmaker
6-7-1541	O,R.245,66	*huis*	Dominicus Henrik die Greve x Geertrui Henrik Niemals?
10-12-1557	sH,R.1375,366	*huis*	Geraard Adriaan Dueren
6-4-1589	O,R.284,81v	*afgebrande hofstad schuurke*	Jan van den Wiel de jonge z. Jan Jans van den Wiel x Aleit
1592			Antonis z. Jan Jans van den Wiel
			hier ten westen van de boriweg, is I; ten oosten van de boriweg, zie II, [is Kerkeind 67-A]
			Jan Jans van den Wiel x Aleid d. Jan de Leeuw
6-10-1606	O,R.300,64v	*huis en weg*	Goossen en Henrik zn. Embert Goossens van der Borcht
30-1-1608	O,R.302,5	*huis en borieweg 4 voet naar Hoogstraat*	Peter z. Cornelis Appels
			Lijsken Peter Appels + 1667 (middel 1/3) en Willem Appels en Adriaan Verhoeven
18-2-1667	O,R.360,I,72	*huis*	Catelijn jan Peter Appels (middel 1/3)
2-4-1667	O,R.361,I,18v		
31-1-1668	O,R.362,II,6v	*huis*	Dirk Hermans van den Wiel (1/3 oost)
8-12-1668		*huis*	Willem Peter Appels + 1678 (2/3)
17-5-1678	O,R.372,II,15		
			krn Jan Peter Appels bij Maria d. Adriaan Witlocx
19-3-1680	O,R.374,I,19	*huis*	Jan Jacobs van Venroy x Cathelijn d. Jan Peter Appels
26-7-1691	O,R.401,154v	*huis*	Jan Hendrik Hessels (Heessels) x Elisabet Jan Rijsbroeck
11-4-1721	O,R.523	*huis schop 4 ½ R*	

			Jacobus Jan Heessels
14-4-1751	O,R.421,69	*huis 3 R*	Willem van Heusden x Elisabeth van Ravestein
			Met erf west K66 en achtererf aan de Hoogstraat
2-9-1765	O,R.424,249v	*huis hoek in schop*	Gerrit Cornelisse (+ 1766 Hilvarenbeek) x Elisabeth Reus, later wnd te Breda (1797)
1-8-1797 2-8-1797	O,R.499,69 O,R.436,19	*huis hoek in schop*	Johannes Christoffel Vinken, koperslager
2-5-1804	O,R.438,205	*huis hoek in schop*	Arnoldus Adriaans van Roessel te Tilburg
22-9-1806	O,R.440,5	*huis hoek in schop*	Maria Moors
13-12-1815	N.5342,127	*huis schop*	Hendrik Hoosemans **nr 63**
			Adriaan Hoosemans (1788-1847), voerman x Cornelia Couwenberg xx Johanna van Huys, **F.47/48**
1856			Jacques Reeringh (1804-1881) x Antonia Sophia Frijlinck xx Theresia Cornelia Maria Furet
1857			Maria Catharina Reeringh (1833-?) x George Auguste Vorsterman van Oijen
1867			*gevoegd bij westelijk erf K66; het noordelijk deel apart zie K67-Ib*
1867		*2 huizen*	Jacques Reeringh, **F.679/681**
1872			Francis Smulders , metselaar, *na 1874* **F.923,** *na 1881* **F.1033**
1911			Jan Klerks , schoenmaker
1920			Johannes Franciscus Klerks (1880-?), fabrieksdirecteur x Adrfiana Theodora Antonia de Jongh, *na 1921* **F.1695**
1921			CV Bernard van den Meijdenberg te Tilburg
1926			Wilhelmus Johannes Petrus Maria Lukkenaar (1903-1984), schilder x Maria Anna Rijnen xx Theresia Anna Maria van Kasteren
1938			Antonius Elisabeth Wilhelmus Lukkenaar (1902-1958), schilder x Geertruida Grada Theodora Tillemans
1938			Pieter Johannes Maas, rk priester te Rotterdam (1899-?)
			huisnr. A112; na 1947 Kerkstraat 110

			Ib op de Hoogstraat
			zie K68-I
			Jan n.z. Henrik van Ethen (Eigen) x Mechteld d. Laureins van der Heyen
20-2-1494	O,R.199,10v	*huis*	Embrecht Henrik Emmen van Riel *(zie A)*
		2 huizen op de Hoogstraat	heer Andries Embert Henrik Emmen
28-9-1509			*hieraf K67-Iia ??*
20-12-1543 6-10-1544 17-5-1545	O,R.247,38v O,R.248,46 O,R.249,35	*huis achterhuis*	Jacob Henrik Emmen
22-12-1549	O,R.253,105	*huis klein huis*	Ariken d. Jacob die Brouwer wede Frans Jans van Steensel (Beyharts) xx Henrik Henriks van Boextel
		2 huizen	
28-3-1576	sH,R.1848,442	*huis op de Hoogstraat*	hr Jan Frans Beyherts
23-2-1606	O,R.300,23	*afgebrande hofstad*	Henrik Embrecht Goossens van der Borcht x Geritken d. Henrik Lenaart Groys
30-1-1608	O,R.302,4v	*huis en hofstad*	Goossen Embrecht Goossens
			zie K66a
			na 1867 afgesplitst van het zuidelijk erf **F48**
1867			Adriaan Berkelmans (1832-1917)
1868			Willem Leonardus Kluytmans , bakker
1868			Adriaan Berkelmans (1832-1917), *na 1868* **F.682**
1872			Henricus Johannes Berkelmans (of Brekelmans)
1878		*huis*	Jan Klerks , schoenmaker, *na 1881* **F.1032**
1920			Johannes Franciscus Klerks (1880-?), fabrieksdirecteur x Adriana Theodora de Jongh
1921			Adrianus van den Bijgaard (1876-1931), arbeider x Arnolda Maria van Haaren, *na 1921 hierbij* **F.1694**
1930			Adrianus Franciscus van der Sterre (1901-1985), landbouwer x Martina Adriana Smetsers
1940			Hendrikus van der Sterren (1884-1961), landbouwer x Elisabeth Petronella Brekelmans
			huisnr. A216; na 1947 Hoogstraat 139/141

uit: www.devrijheidoisterwijk.nl 17-7-2023